

منبر مکتوب :

فاطمه معصومه (س) مشعل هدایت و شفاعت

به قلم :

حجت الاسلام ابوالمعالی

انگیزه سازی

یکی از فضایل منقول در شأن حضرت زهرا (سلام الله علیها) آن است که پیامبر اکرم (صلی الله علیه و آله و سلم) در موارد متعددی در شأن ایشان فرمودند:

«فداها أبوها؛ پدرش به فدایش باد.» [۱]

این تعبیر، بیانگر اوج مقام ارجمند حضرت زهرا (سلام الله علیها) می باشد.

در مورد حضرت معصومه (سلام الله علیها) نیز نظیر این مطلب از پدر بزرگوارش امام کاظم (علیه السلام) روایت شده. در این راستا به ماجرای زیبا اشاره می نمایم.

مرحوم آیت الله مستنبط (داماد اول آیت الله العظمی سید ابوالقاسم خویی) از کتاب کشف اللثالی که نسخه خطی آن در کتابخانه شوشتری های نجف اشرف موجود است، و تألیف دانشمند محقق صالح بن عرندس، دانشمند قرن نهم هجری می باشد، چنین نقل می کند:

در دوران امام موسی کاظم (علیه السلام)، روزی جمعی از شیعیان برای دریافت پاسخ سؤال های خود، به مدینه وارد شدند تا به محضر امام کاظم (علیه السلام) برسند، اما ایشان آن روز در خارج از شهر بودند. نظر به اینکه آن عده از شیعیان ناگزیر به مراجعت بودند، پرسش های خود را نوشته و به افراد خانواده امام کاظم (علیه السلام) تحویل دادند تا در سفر بعد، پاسخ های آن را دریافت کنند. مدتی بعد به هنگام خداحافظی، مشاهده نمودند که یکی از دختران امام کاظم به نام فاطمه ی معصومه (سلام الله علیها) پاسخ پرسش های آنها را نوشته و آماده کرده

است. آنها شادمان شده و آن پاسخ‌ها را دریافت کردند و به سوی وطن رهسپار شدند. در مسیر راه به امام کاظم (علیه السلام) برخورد نمودند که در حال مراجعت از سفر بودند، و ماجرا را به عرض آن حضرت رساندند. امام کاظم (علیه السلام) آن نوشته را از آنها طلبیده و مطالعه کردند و پس از آنکه تمام پاسخ‌های حضرت معصومه (سلام الله علیها) را درست یافتند، سه بار فرمودند: «فداها أبوها؛ پدرش به فدایش باد.» [۲]

اقناع اندیشه

ناگفته مشخص است که معرفت و شناخت، پایه‌ی دین و اعتقاد می‌باشد و ایمانی که از روی شناخت به آن عقیده و مسلک ایجاد گردد، به مراتب ارزشمندتر و پایدارتر می‌باشد و حتی ارزش اعمال فرد را چندین برابر می‌کند.

امام رضا (علیه السلام) نیز در مورد پاداش زیارت خواهر بزرگوارشان حضرت معصومه (سلام الله علیها) اینچنین می‌فرماید:

«مَنْ زَارَهَا عَارِفًا بِحَقِّهَا فَلَهُ الْجَنَّةُ؛ هر کس او را در حالی زیارت کند که به حق او آگاه باشد، بهشت پاداش اوست.» [۳]

همچنین در فرازی از زیارت‌نامه آن بانوی ارجمند که از برادرشان امام رضا (علیه السلام) نقل شده، آمده است:

«وَ أَنْ لَا يَسْلُبْنَا مَعْرِفَتَكُمْ إِنَّهُ وَلِيُّ قَدِيرٍ؛ از خدا می‌خواهیم که معرفت به شأن شما را از ما سلب نکند، او سرپرستی توانا است.» [۴]

بنابراین نتیجه‌گیری می‌شود که باید پیش از هر چیز، می‌بایست شخصیت و جایگاه امامان بزرگوار و شخصیت‌های بزرگی چون حضرت معصومه (سلام الله علیها) را شناخت و پاداش زیارت و توسل به این بزرگواران نیز به همین شناخت و عمق معرفت بستگی دارد. در همین راستا نکاتی از فضایل این بانوی بزرگوار را به اختصار خدمتان نقل می‌کنیم.

۱. لقب معصومه:

از امام رضا (علیه السلام) روایت شده:

«مَنْ زَارَ الْمَعْصُومَةَ بِقَمٍّ كَمَنْ زَارَنِي؛ کسی که معصومه را در قم زیارت کند، مانند کسی است که مرا زیارت کرده باشد.» [۵]

گرچه شواهد و قراین در مورد مقام عصمت حضرت معصومه (سلام الله علیها) بسیار است، ولی این حدیث از امام معصوم حضرت رضا (علیه السلام) صراحت دارد که حضرت معصومه (سلام الله علیها) دارای مقام عصمت بوده است، ضمناً این سخن بیانگر آن است که این لقب را حضرت رضا (علیه السلام) به حضرت معصومه (سلام الله علیها) داده است، وگرنه نام حضرت معصومه (سلام الله علیها) فاطمه کبری می‌باشد. از سوی دیگر، به فرموده حضرت رضا (علیه السلام) پاداش زیارت حضرت معصومه (سلام الله علیها) همانند پاداش زیارت خودِ امام (علیه السلام) است.

این سؤال مطرح شود که مگر غیر از (سلام الله علیها) اما در اینجا شاید درباره مقام عصمت حضرت معصومه پیامبران و چهارده معصوم، معصوم دیگری نیز داریم؟

پاسخ سوال در فهم این نکته می‌باشد که مقام عصمت به عنوان والاترین مقام در پاکی و طهارت معنوی، دارای درجاتی است:

مرحله و درجه‌ی اول آن عصمت از گناه می‌باشد، به آن معنا که فرد با توجه به شناختی که از زشتی واقعی گناه پیدا کرده، هرگز به سمت آن نخواهد رفت.

بزرگانی همچون حضرت معصومه (سلام الله علیها) و حضرت زینب (علیها السلام) نیز در درجاتی از عصمتند، اگرچه که در حدّ و درجه‌ی چهارده معصوم (علیهم السلام) نباشند، زیرا چهارده معصوم (علیهم السلام) علاوه بر عصمت از گناه، عصمت از خطا و اشتباه نیز دارند.

۲. پیشگویی تولد حضرت معصومه (سلام الله علیها):

از اموری که به روشنی بیانگر جایگاه رفیع حضرت معصومه (سلام الله علیها) می‌باشد، این است که امام صادق (علیه السلام) قبل از ولادت او و حتی قبل از ولادت پدر او، از ایشان یاد کرده است. این پیشگویی، بیانگر آن است که این بانوی خاندان نبوت، از امتیازات و ویژگی‌های عمیق و ارجمندی برخوردار بوده است، و در سطح بالایی از شخصیت و ارزش‌های انسانی و ملکوتی قرار داشته. به عنوان مثال نقل شده است که امام صادق (علیه السلام) فرموده‌اند:

«وَسَتُفْنُ فِيهَا امْرَأَةٌ مِنْ أَوْلَادِي تُسَمَّى فَاطِمَةً، فَمَنْ زَارَهَا وَجَبَتْ لَهُ الْجَنَّةُ؛ وَ بِه زودی در قم بانویی از فرزندان من به نام فاطمه دفن شود، پس هر کس او را زیارت کند، بهشت برای او واجب می‌گردد.» [۷]

در ادامه این روایت آمده: امام صادق (علیه السلام) این سخن را قبل از ولادت امام کاظم (علیه السلام) فرمودند. بنابراین با توجه به اینکه امام کاظم (علیه السلام) در سال ۱۲۸ هجری قمری متولد شده‌اند، و تولد حضرت

معصومه (سلام الله علیها) در سال ۱۷۳ رخ داده، نتیجه می‌گیریم که امام صادق (علیه السلام) این پیشگویی را ۴۵ سال قبل از تولد حضرت معصومه (سلام الله علیها) فرموده است.

۳. شفاعت تمام شیعیان:

در حدیثی از امام صادق (علیه السلام)، آن امام بزرگوار در خلال پیشگویی از تولد حضرت معصومه (سلام الله علیها)، به این نکته اشاره می‌نمایند که جایگاه و درجه‌ی معنوی این بانوی گرامی در مرتبه‌ای است که می‌تواند تمام شیعیان را در روز قیامت شفاعت نماید.

«تُقَبَّضُ فِيهَا امْرَأَةٌ مِنْ وَلَدِي اسْمُهَا فَاطِمَةُ بِنْتُ مُوسَى وَ تَدْخُلُ بِشَفَاعَتِهَا شِيعَتِي الْجَنَّةَ بِأَجْمَعِهِمْ؛»
در آن شهر (قم) زنی از نسل فرزندان من رحلت خواهد نمود که نامش فاطمه دختر موسی می‌باشد و به (واسطه‌ی) شفاعت او تمام شیعیان من وارد بهشت خواهند شد.» [۸]

آری؛ حضرت رضا (علیه السلام) نیز به ما یاد داده که در زیارتِ خواهر بزرگوارشان چنین بخوانیم:

«يَا فَاطِمَةُ اِشْفَعِي لِي فِي الْجَنَّةِ، فَإِنَّ لَكَ عِنْدَ اللَّهِ شَأناً مِنَ الشَّأْنِ؛»

ای فاطمه معصومه! در مورد رفتن به بهشت، مرا شفاعت کن، چرا که در پیشگاه خداوند، دارای مقام و منزلتی بس ارجمند هستی.» [۹]

با توجه به این نکته که امام معصوم مبالغه نمی‌کند و کلامش عین حقیقت است، می‌توان نتیجه گرفت که حضرت معصومه (سلام الله علیها) حقیقتاً در شأن و مقامی می‌باشند که در باب شفاعت مؤمنین گنجه‌کار محدودیتی نداشته و شفاعت ایشان درباره تمام اهل بهشت پذیرفته می‌شود.

۴. حرم تمام ائمه:

در روایتی ارزشمند از امام صادق (علیه السلام) اینچنین نقل شده است:
«إِنَّ لِلَّهِ حَرَمًا وَ هُوَ مَكَّةُ وَ إِنَّ لِلرَّسُولِ حَرَمًا وَ هُوَ الْمَدِينَةُ وَ إِنَّ لِلْمُؤْمِنِينَ حَرَمًا وَ هُوَ الْكُوفَةُ وَ إِنَّ لَنَا حَرَمًا وَ هُوَ بَلَدَةُ قُمْ؛» همانا خداوند متعال حرمی دارد که شهر مکه است، و رسول خدا حرمی دارد که شهر مدینه است و امیر المؤمنین حرمی دارد که شهر کوفه است و ما (اهل بیت) نیز حرمی داریم که شهر قم است.» [۱۰]

در این حدیث از این مکان‌ها به «حرم» تعبیر شده است که در آن معانی و مفاهیم مخصوصی نهفته است. حرم جای مقدسی است که در آن گران‌بهاترین سرمایه‌ها را قرار می‌دهند و مرکز اسرار محسوب

می‌شود. بنابراین همان احترامی که خانه خدا دارد، در مراحل پایین‌تر برای سرزمین قم وجود دارد. یعنی مرکز اسرار اهل بیت عصمت و طهارت و مرکز علوم آل محمد (علیهم السلام) است.

قرینه‌ی دیگر بر این مطلب در مقایسه نمودن زیارتنامه حضرت معصومه (سلام الله علیها) که از ناحیه‌ی امام معصوم وارد شده، با زیارتنامه دیگر ائمه به دست می‌آید، چرا که در زیارتنامه تمام ائمه، به همان معصوم سلام داده می‌شود، اما در زیارتنامه حضرت معصومه (سلام الله علیها)، به صورت مستقیم به تمام چهارده معصوم و حتی انبیاء اولوالعزم سلام داده شده و سپس خدمت حضرت معصومه (سلام الله علیها) سلام و تحیت می‌دهیم. این مطلب، خود دلیلی بر آن است که حرم حضرت معصومه (سلام الله علیها) حرم تمام پیامبران و امامان (علیهم السلام) نیز می‌باشد.

تحریک احساس

مرجع عظیم الشأن، مرحوم آیت الله العظمی مرعشی نجفی (رحمة الله علیه) در نقل خاطره‌ای می‌فرمایند:

پدرم مرحوم آیت الله علامه سید محمود مرعشی (رحمة الله علیه) که در نجف اشرف می‌زیست، بسیار علاقمند بود که به طریقی، محل قبر شریف جده‌اش حضرت زهرا (سلام الله علیها) را بیابد. برای این مقصود، ختم مجربی انتخاب نموده و چهل شب به آن مداومت کرد، تا شاید از این طریق به محل مرقد شریف حضرت زهرا (سلام الله علیها) آگاه گردد.

شب چهلیم بعد از انجام ختم و توسل فراوان، به بستر خواب رفته و در عالم خواب به محضر امام باقر یا امام صادق (علیهما السلام) رسید. امام به او فرمود:

«عَلَيْكَ بِكَرِيمَةِ أَهْلِ الْبَيْتِ؛ به دامن کریمه اهل بیت (علیهم السلام) چنگ بزن.»

ایشان تصور کرد منظور امام از این جمله، حضرت زهرا (سلام الله علیها) است، از این رو عرض کرد: «آری قربانت گردم، من نیز ختم را برای همین گرفتم که محل شریف قبر آن حضرت را دقیق‌تر بدانم و زیارتش کنم.»

امام (علیه السلام) فرمود: «منظور من قبر شریف حضرت معصومه (سلام الله علیها) در قم است.» سپس افزود: «به خاطر مصالحی، خداوند اراده نموده که قبر حضرت زهرا (سلام الله علیها) برای همگان مخفی باشد، از این رو قبر حضرت معصومه (سلام الله علیها) را تجلی‌گاه قبر شریف حضرت زهرا (سلام الله علیها) قرار داده است. اگر قرار بود قبر آن حضرت آشکار باشد و شکوه و عظمتی داشته باشد، خداوند متعال همان شکوه و عظمت مرقد حضرت زهرا (سلام الله علیها) را برای قبر حضرت معصومه (سلام الله علیها) قرار داده است.»

مرحوم آیه الله سید محمود مرعشی، وقتی که از خواب برخاست تصمیم گرفت که به قصد زیارت حضرت معصومه (سلام الله علیها) به قم مهاجرت کند. او بی‌درنگ با همه اعضای خانواده‌اش از نجف اشرف، عازم قم شد و به زیارت مرقد مطهر حضرت معصومه (سلام الله علیها) پرداخت.

آن مرحوم، سرانجام به نجف بازگشت و در سال ۱۳۳۸ هجری قمری در آنجا در گذشت، ولی فرزند برومندش آیه الله العظمی سید شهاب الدین نجفی مرعشی به قم آمد و در جوار مرقد مطهر حضرت معصومه (سلام الله علیها) می‌زیست. منقول است که ایشان در مدت حضورشان در قم، هر روز قبل از اذان صبح به حرم می‌آمدند و در بسیاری موارد پشت درهای بسته‌ی حرم با تواضع و احترام منتظر می‌ماندند تا درب گشوده شود و ایشان اولین زائر حضرت معصومه (سلام الله علیها) در آن روز باشند. این عالم بزرگوار پس از ۶۶ سال درس و بحث و خدمات فقهی، فرهنگی، سیاسی و اجتماعی بسیار، در هشتم صفر سال ۱۴۱۱ هجری قمری (مطابق با ۱۷ شهریور ۱۳۶۹ شمسی) در سن ۹۶ سالگی در قم به ملکوت اعلی پیوست.

رفتارسازی

آری! علما و بزرگان شیعه اینگونه ارادت خود را نسبت به کریمه اهل بیت نشان دادند و در عمل به ما آموختند که عزت و بزرگی در سایه احترام و ابراز ارادت به خاندان عصمت و طهارت حاصل خواهد شد. آنچنانکه منقول است، در زمان زعامت آیت الله العظمی بروجردی بر حوزه علمیه قم، سالی که پادشاه عربستان به تهران آمده بود، ضمن ارسال هدایایی از ایشان درخواست ملاقات کرده بود. اما آیت الله بروجردی این پیشنهاد را نپذیرفتند و در جواب برخی اطرافیان که توصیه می‌کردند این ملاقات صورت بگیرد، گفته بودند: «این شخص اگر به قم بیاید به زیارت حضرت معصومه (سلام الله علیها) نمی‌رود و در نتیجه توهین به آن حضرت خواهد شد و من چنین امری را به هیچ وجه تحمل نمی‌کنم.» [۱۱]

شیعیان کشورمان نیز از گذشته نسبت به حرم حضرت معصومه توجه ویژه داشته و برای زیارت آن بانوی گرامی از راه دور و نزدیک خود را به شهر قم می‌رسانده‌اند، اما درک و فهم هرچه بهتر جایگاه و منزلت این بانوی بزرگوار می‌تواند باعث توجه بیشتر عاشقان اهل بیت به این مزار پربرکت باشد و بر طبق حدیثی که پیش از این نقل کردیم، در نتیجه‌ی زیارتی با معرفت، بهشت برین را برای آنان به ارمغان آورد.

قطعاً افرادی که درصدد زیارت با معرفت حرم آن بانوی بزرگوار می‌باشند، از آداب زیارت و حضور قلب و خشوع باطنی نسبت به کریمه‌ی اهل بیت غافل نبوده و از این طریق برکات مادی و معنوی را برای خود تضمین می‌نمایند.

به این امید که خداوند متعال در روز قیامت ما را نیز از شفاعت آن بانوی ارجمند بهره‌مند گرداند. ان شاءالله.

[١] شيخ صدوق، الأمالي، النص، ص ٢٣٤

[٢] محمد محمدي اشتهاردى، حضرت معصومه (سلام الله عليها) فاطمه دوم، ص ٨٣

[٣] محمد باقر بن محمد تقى (علامه مجلسى)، بحار الأنوار (ط - بيروت)، ج ٩٩، ص ٢٦٦

[٤] محمد باقر بن محمد تقى (علامه مجلسى)، بحار الأنوار (ط - بيروت)، ج ٩٩، ص ٢٦٧

[٥] ناسخ التواريخ، ج ٣، ص ٦٨. رياحين الشريعة، ج ٥، ص ٣٥

[٦] محمد محمدي اشتهاردى، حضرت معصومه (سلام الله عليها) فاطمه دوم، ص ٧٦

[٧] محمد باقر بن محمد تقى (علامه مجلسى)، بحار الأنوار (ط - بيروت)، ج ٥٧، ص ٢١٦

[٨] محمد باقر بن محمد تقى (علامه مجلسى)، بحار الأنوار (ط - بيروت)، ج ٥٧، ص ٢٢٨

[٩] محمد باقر بن محمد تقى (علامه مجلسى)، بحار الأنوار (ط - بيروت)، ج ٩٩، ص ٢٦٨

[١٠] محمد باقر بن محمد تقى (علامه مجلسى)، بحار الأنوار (ط - بيروت)، ج ٥٧، ص ٢١٦

[١١] مصاحبه با آيت الله العظمى مكارم شيرازى، مجله حوزه، شماره ٤٣ و ٤٤، ص ١١٨